

מתקפת הנגד שלא הייתה

מסמך עיראקי

כוחות חי"ר. משום כך, התפרסה החטיבה באופן שיאפשר הגנה או הסתערות התק-פית, בהתאם לצורך. ההתפרסות לא לוותה בקשיים מיוחדים, משום שנשאר עמדות שהוכנו קודם ע"י הסורים. המח"ט מצא שהעמדות קרובות מדי עבור יחידות השריון העיראקי, במיוחד לאור העליונות האווירית של האוייב. משום כך, הכשירו יחידות ההנדסה עמדות נוספות. חוליית ההנדסה, תחת מסך אש נע, התכוננה לפזר מוקשים במקומות הדרושים, אם יחייבו זאת תנאי הלחימה.

ניתן לומר, כי חטיבה 30 הייתה מוכנה בעשרים באוקטובר לבצע כל מתקפה שתטיל עליה דיוויזיה 3. אלא שמפקדת הדיוויזיה ראתה לנכון לשמור אותה כעתודה, ולא להתישה בפעולות מוגבלות לפני מתקפת הנגד הגדולה, שתוכננה ל-22-23 באוקטובר.

בעשרים בחודש הגיעה מפקדת דיוויזיה 6, ומפקדה קבע את מושבו בג'ב אלצפא. מח"ט 30 יצר עימו קשר. כמרכז, וידא מפקד דיוויזיה 6 את הקשר עם מפקדת דיוויזיה 3. כאשר התפרסמה החלטת מועצת הבטחון על הפסקת אש ב-22 בחודש, הייתה חטיבה 16 של הדייר ויזיה עדיין בציר המדברי שבין א-רמאדי לדמשק. מספר גדודים שלה הגיעו למקום כינוס הדיוויזיה ב-23 בחודש, אך הכינוס הושלם רק למחרת היום.

הכנות למתקפת הנגד הגדולה

בבוקר האחד-עשר באוקטובר היה הפיר קוד הישראלי סבור, כי הצלחתו לפרוץ את קו ההגנה הראשון של הצבא הסורי תגרום להתמוטטות כללית של החזית.

שנעה על-גבי מסילת הברזל מבסיסה אל איזור הכינוס, ממערב לנהר פרת. העברת החטיבה נמשכה עד האחד-עשר באוק-טובר. אז החלה לנוע החטיבה הממוכנת 25 על-גבי מסילת הברזל ואח"כ על הכביש. ב-16 בחודש הגיעה חטיבת הטני-קים 16 ממקום ריכוזה למחנה הדיוויזיה, והחלה לנוע ברכבת ועל הכביש בכיוון לאיזור הכינוס. באותו יום נשלחה חטיבת שריון 30 על שרשראות - משום שמר-בילי הטנקים עסקו בהעברת חטיבות הדיוויזיה 3. בעקבותיה נעה החטיבה הממוכנת 25 על שרשראות ב-19 באוק-טובר. חטיבה 16 אך הגיעה ממערב לפרת, וכבר יצאה על שרשראות בכיוון לגבול הסורי.

כאשר נכנסו יחידות החטיבה 30 לשטח סוריה, קיבלה התנועה אופי שונה, מאחר שמובילי הטנקים השלימו את העברת הדיוויזיה 3, והחלו לחזור, כדי להעביר את הדיוויזיה 6. הכוחות לא המתינו למר-בילים, אלא המשיכו על שרשראות, במי-רוץ נגד הזמן. משום כך, נסתיימה העברת הדיוויזיה על-פי לוח זמנים מדוקדק.

ב-17 באוקטובר הגיע חלוץ החטיבה 30 לאיזור הפריסה הקדמי בפיקע שבקרבת גאסם. אח"כ הגיעה שאר החטיבה, ב-19 בחודש. בעקבות יצירת קשר עם האגף המתאים הוטלה עליה פריסה הגנתית ומניעת פריצה ישראלית מכיוון תל חארה בכיוון הציר הראשי לדמשק. מימינה של החטיבה הייתה הדיוויזיה הסורית 1, שהתארגנה מחדש והשלימה את החסר מבחינת כוח-אדם וטנקים. משמאלה הייתה חטיבת השריון הירדנית 40. ביום המחרת, התקשרה חטיבה 30 עם דיוויזיה 3 העיראקית וקיבלה תפקיד של עתודה כללית בגזרת הפעולה של דיוויזיה זו עם חטיבה 40 הירדנית וחלק מדיוויזיה 1 הסורית.

למרות שהחטיבה לא יצרה מגע עם האוייב, הייתה מולתה פרצה שהפרידה בין דיוויזיית השריון העיראקית 3 לחטיבה הירדנית. פרצה זו הוגנה בדלילות ע"י

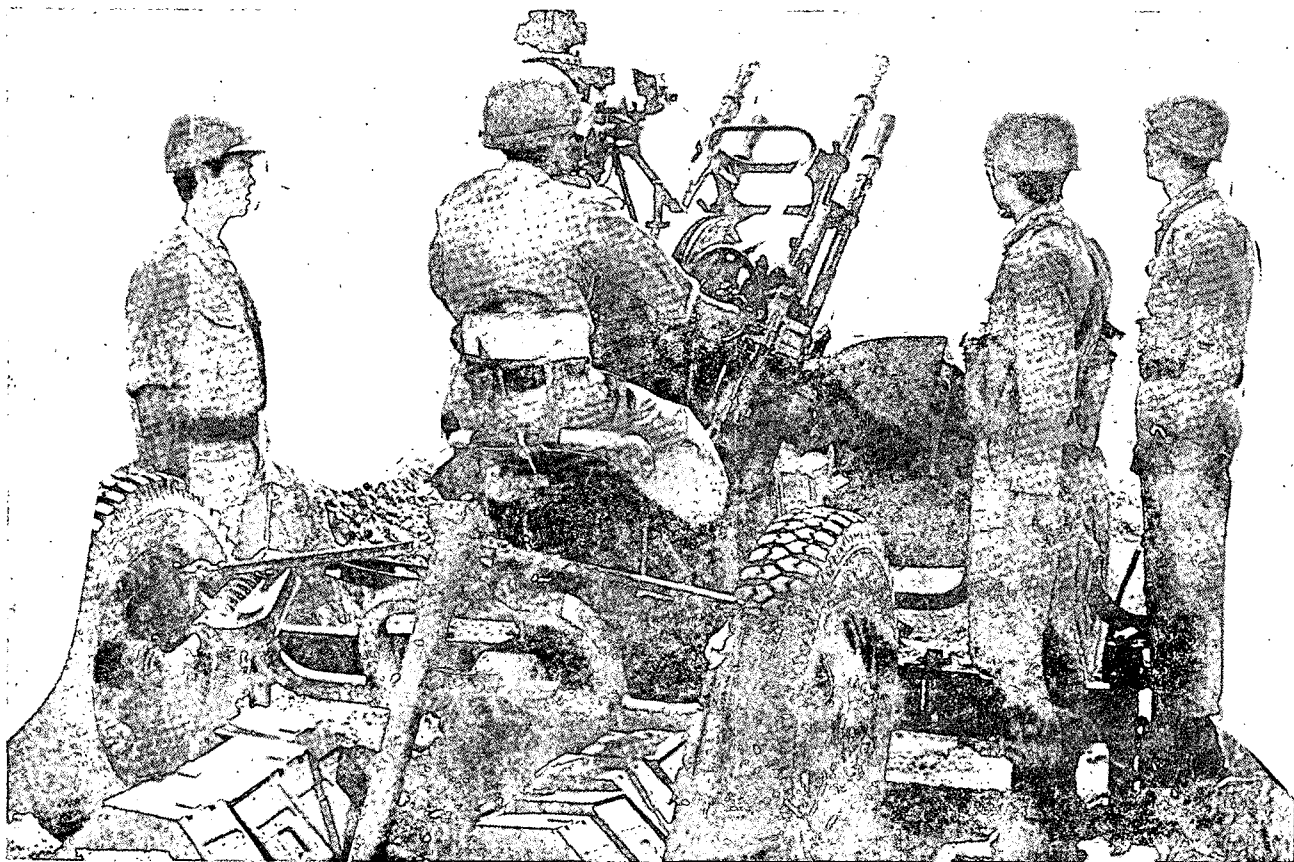
המצב הקשה בחזית הסורית, מאז חצה האוייב את קו הפסקת האש משנת 67 ("הקו הסגול" - מערכות), הביא להפעלת דיוויזיית השריון העיראקית 3, חטיבת הכוחות המיוחדים וחטיבת חי"ר 20 (הנספחות אליה) מייד עם הגיען לשדה הקרב, כדי למנוע את הרחבת הפירצה בכיוון דרום, ולמנוע את הכוחות הישרא-ליים מלכתר את דמשק. משום כך, נעשתה התכנסות הדיוויזיה 3 ב-ד'ב'ב' עם הקרבות ותוך הלחימה, למרות הקשיים הכרוכים בכך: טאקטי, טכני ומנהלי. לעומת זאת, הדיוויזיה 6 ניהלה את כינוסה במנותק מהקרבות, כאשר ענייני מנהלה ועניינים טכניים מרובים יותר מהטאקטיים. בעוד שגיוס הדיוויזיה 3 סייע לבלימה ולהכנות למתקפת נגד, כינוסה של הדיוויזיה 6 נשאר במסגרת הכנות למתקפת נגד בלבד.

דיוויזיה 6 הייתה בגורת הגבול המזרחי. רוב יחידותיה עסקו באימון כולל באיזור המדברי, רחוק מהבסיס. ביום השישה באוקטובר הועמדה הדיוויזיה במצב הכן, וציפתה להוראות תזוזה לכיוון החזית, במיוחד כשנדע למפקד הדיוויזיה, שהפיר קוד המדיני החליט לשלוח את הדיוויזיה 3 ואת רוב להקי האוויר לסוריה.

בשמונה באוקטובר (לאחר שהחלה מתקפת הנגד האסטרטגית של האוייב בגולן) קיבל מפקד הדיוויזיה פקודה מהר-מטכ"ל להתכונן לתנועה לכיוון סוריה; זאת בעקבות הפצרות סוריות לסייע בשריון, לאחר שביומיים הראשונים לקר-בות נפגעו, על-פי הערכת מקורות זרים, 800-850 טנקים סוריים, ושש חטיבות שריון ישראליות מהעתודה האסטרטגית נשלחו לכיוון הגולן.

מצב הכוננות המנהלית והטכנית של הדיוויזיה איפשר הכנות לתזוזה בתוך פרק זמן קצר ביותר. הדיוויזיה ציפתה לפקודת תזוזה. בתשעה באוקטובר הגיעה למפקדת הדיוויזיה פקודת תנועה, והכר-חות החלו לנוע במוראל גבוה. ראשונה יצאה חטיבת השריון 30,

* ראה תא"ל משה בריכוכבא, "המערכה נגד העיראקים במלחמת יוה"כ" וסא"ל אבי שי, "חיל המשלוח העיראקי במלחמת יוה"כ", שניהם במערכות 258-259 (אוקטובר-נובמבר 1977), עמ' 2-15; וסא"ל דוד, "צבא ירדן במלחמת יוה"כ", מערכות 266 (אוקטובר-נובמבר 1978), עמ' 28-36; עמנואל רוזן, "השיירה שלא הייתה", במחנה 6.10.81, ע' 18.

הלחץ בחזית הסורית. המצרים החליטו לפנות מזרחה מאז האחד-עשר בחודש, אלא שתנועתם החלה רק בבוקר ה-14 בחודש. מטרת ההתקפה הייתה – להכריח את האוייב להעתיק את כובד משקלו האווירי לגזרה המצרית ולהקל מהלחץ בגולן.

הכוחות הסוריים והעיראקיים הפיקו מכך תועלת, וכן מטעויות הפיקוד הישראלי, שהחליט על מתקפת-נגד גדולה בסיני, לפני שהוכרע המצב בגולן. כך נאלץ להילחם בשתי חזיתות בריבון. על-אף השלמת האבידות של חיל-האוויר הישראלי ע"י הגשר האווירי האמריקאי (החל מה-13 באוקטובר). המשלוח האמריקאי ריקאי הראשון הגיע ללוד ב-14 באוקטובר, בשעה 22:00, לא הצליח חיל האוויר הישראלי לסייע לכוחותיו בשתי חזיתות, וריכז את מאמציו בחזית המצרית. דבר זה גרם לירידת המאמץ ברמת הגולן, והביא לכך, שמאז הכוחות היבשתי לא שונה.

מאז הכוחות בטנקים בחזית הסורית היה באותו פרק-זמן 1:1 לערך. המאזן בחי"ר היה 1:3 לטובת הכוחות הערביים. מאז הכוחות הארטילריים היה באופן מכריע לטובת הכוחות הערביים. סך הכל

ויציאתה – עם חלק מחטיבה ממוכנת 8 העיראקית – למתקפה על אגף אוגדת לנר, ב-12 באוקטובר. מתקפה זו גרמה לישראלים להעריך את הכוח העיראקי יותר מגודלו האמיתי; ולפיכך, נקטו הגנה ולא המשיכו להרחיב את פריצתם; ד. רשת הטילים קרקע-אוויר הסורית דרומית לדמשק הגבילה את חופש הפעולה של מטוסי האוייב; ה. ציר קוניטרה – סעסע – דמשק אינו מתאים ללחימת כוחות שריון גדולים.

אך בימים 13-14 באוקטובר נשאר המצב דחוק במידה מסויימת, במיוחד מאחר שהאוייב החל להוציא את אוגדת פלד ממצב הקיפאון, והפעיל את חטיבת שריון 20 לתגבור אוגדת לנר. אוגדות רפול ולנר עשו מספר נסיונות לפרוץ את קו ההגנה שבציר הצפוני, אולם ללא הצלחה. חטיבת השריון העיראקית 12 החלה להעסיק את האוייב, כדי למנוע ממנו מלפתוח במתקפה דרומית לפירצה.

הקלת הלחץ

ב-14 באוקטובר חלה התפתחות חשובה בחזית המצרית. הסורים ביקשו מהפיקוד המצרי ללחץ על האוייב, כדי להקל על

סברה זו, מקורה בנסיון מלחמת 67 ובת-פישה, כי התמוטטות החזית הערבית בנקודה כלשהי תגרום אוטומטית להתמוטטות כללית. סברה זו גרמה להם לזנוח את התורה הצבאית, האומרת, כי גורלה של המערכה אינו נקבע ע"י פריצה אחת. הפריצה הישראלית בגיזרה הצפונית של החזית באחד-עשר באוקטובר והעמקתה למחרת, איפשרו להפוך את מאזן הכוחות האסטרטגי לרעת הצבא הסורי, אילולא פעלו חמישה גורמים:

- א. עמידתן הנחושה של שתי הדיוויזיות זיות הסוריות הממוכנות, 7 ו-9, והשריון הסורי, שתיגבר אותן בציר סעסע. הם ניהלו התקפות לילה מתמשכות על חיל החלוץ של האוייב;
- ב. עמידת הדיוויזיה הממוכנת הסורית 5 שברפיד (בציר הדרומי) עצרה את אוגדת פלד, ומנעה פריצתה בליל ה-12 בחודש בשטח שבין שתי הדיוויזיות הממוכנות (9 ו-5) במטרה להגיע לציר א-צנמין – כסוה – דמשק, לחסל את דיר ויזיה 1 הסורית, ולכתר את הכוחות הסוריים ששרדו בציר הצפוני באמצעות אוגדות רפול ולנר;
- ג. הגעתה של חטיבת השריון 12 לאי-זור הפריצה בליל האחד-עשר באוקטובר